

Likelydende brev til verdipapirforetak omfattet av undersøkelsen

VÅR REFERANSE
21/14259

DERES REFERANSE

DATO
05.01.2023

Undersøkelser og tematisyn knyttet til verdipapirforetakenes tiltak mot hvitvasking og terrorfinansiering

Bakgrunn

Finanstilsynet gjennomførte i 2022 en undersøkelse av verdipapirforetaks tiltak mot hvitvasking og terrorfinansiering, jf. lov om tiltak mot hvitvasking og terrorfinansiering (hvv.). Undersøkelsen omfattet alle 81 norske verdipapirforetak som ikke er bank.

Finanstilsynets gjennomgang av foretakenes redegjørelser og dokumentasjon viste at de fleste foretakene kunne vise til en risikobasert tilnærming til temaet, men at dokumentasjonen var svært varierende. Gjennomgangen avdekket flere tilfeller av manglende eller mangelfull risikovurdering av egen virksomhet. Det ble også avdekket svakheter og mangler knyttet til intern opplæring hos halvparten av foretakene.

Basert på denne undersøkelsen har Finanstilsynet gjennomført tematisyn hos 17 foretak. I tematisynene ble det blant annet avdekket flere tilfeller av mangelfulle eller manglende kundetiltak. Tilsynsrapporter fra disse tematisynene er tilgjengelig på Finanstilsynets sider.

I dette likelydende brevet til samtlige verdipapirforetak oppsummerer Finanstilsynet undersøkte områder hvor det er behov for presisering av kravene. Finanstilsynet viser også til sin veileder til hvitvaskingsloven (rundskriv 4/2022) med beskrivelse av Finanstilsynets forventninger til etterlevelse.

Virksomhetsinnrettet risikovurdering og rutiner

Det følger av hvvl. §§ 6 og 7 at rapporteringspliktige, herunder verdipapirforetak, skal ha en risikobasert tilnærming, og skal identifisere og vurdere risikoen for hvitvasking og terrorfinansiering knyttet til sin virksomhet. Det fremgår av hvvl. § 7 (2) at risikovurderingen som minimum skal ta i betraktning og etter hvvl. § 7 (3) skal foretaket særskilt vurdere risikoen for hvitvasking og terrorfinansiering før nye produkter og tjenester tilbys og før ny teknologi tas i bruk. Rapporteringspliktiges risikovurderinger skal tilpasses virksomhetens art og omfang, jf. hvvl. § 7 (4). Risikovurderingene skal dokumenteres, holdes oppdatert og stilles til rådighet for tilsynsmyndigheten, jf. hvvl. § 7 (5).

Foretaket plikter å ha oppdaterte rutiner for å sikre at virksomheten håndterer identifisert risiko og oppfyller plikter etter bestemmelser gitt i eller i medhold av hvitvaskingsloven, jf. hvvl. § 8 (1). Rutinene skal tilpasses virksomhetens art og omfang, jf. hvvl. § 8 (2).

Det vises også til Finanstilsynets veiledning til gjennomføring av risikovurderinger i rundskriv 4/2022 punkt 2.2.

Foretakenes virksomhetsinnrettede risikovurderinger varierte veldig i omfang og innhold. Enkelte foretak hadde ikke utarbeidet dette i det hele tatt. Finanstilsynet påpeker at uansett virksomhetens art og omfang så må foretakets vurderinger av risiki knyttet til foretakets virksomhet vurderes og beskrives.

Finanstilsynet fant flere tilfeller hvor foretakets risikovurderinger ikke dekket minimumskriteriene som følger av hvvl. § 7 (2). Flere foretak hadde ikke beskrevet hvilke risiki foretaket kan eksponeres for. Enkelte foretak hadde kun konstatert nivået på virksomhetens risiko, uten ytterligere beskrivelse av vurderingene som lå til grunn for denne konklusjonen. Foretakene må gjøre en systematisk gjennomgang, vurdering og beskrivelse av virksomhetens art og omfang, produkter, tjenester og kundeforhold, type kunder og kundegrupper samt geografiske forhold. En risikovurderingsprosess bør bestå av identifisering og vurdering av iboende risiko, rutiner og kontroller, samt gjenværende risiko.

Forsvarlig risikovurdering av virksomheten er en grunnleggende forutsetning for Foretakets arbeid med tiltak mot hvitvasking og terrorfinansiering. Risikovurderingen er også en forutsetning for hensiktsmessige rutiner, jf. hvvl. §8 (1).

Kundetiltak

Det fremgår av hvvl. § 9 at rapporteringspliktige skal gjennomføre kundetiltak etter hvvl. §§ 10 til 20 og løpende oppfølging etter hvvl. § 24 på grunnlag av en vurdering av risiko for hvitvasking og terrorfinansiering.

Finanstilsynet avdekket i tematilsynene ulike mangler i dokumentasjonen, herunder risikoklassifisering av kundene, undersøkelse av midlers opprinnelse og søk i sanksjonslister. Det er også observert manglende gjennomføring eller mangel på dokumentasjon på løpende oppfølging.

Foretakene må kunne dokumentere at alle kunder er risikoklassifisert i henholdt til hvvl. § 9. Risikoklassifisering av kundene skal baseres på foretakets virksomhetsinnrettede risikovurdering, og foretakets vurderinger må dokumenteres.

Kundetiltak utført av tredjepart

Krav til kundetiltak utført av tredjepart følger av hvvl. § 22. Rapporteringspliktige kan etter skriftlig avtale legge til grunn enkelte kundetiltak, spesifisert i §§ 12-14, utført av enkelte spesifiserte tredjeparter. Adgang til å legge til grunn kundetiltak utført av en tredjepart medfører ikke unntak fra den rapporteringspliktiges plikt til å registrere og lagre opplysninger og dokumenter etter § 30 eller ansvar for at lovpålagte kundetiltak gjennomføres. Rapporteringspliktige må selv utføre risikoklassifisering og eventuelt innhente ytterligere informasjon for å oppfylle kravet om forsterkede kundetiltak. Rapporteringspliktige skal umiddelbart innhente opplysninger tredjeparten har innhentet i samsvar med §§ 12 til 14, og i avtalen forsikre seg om at tredjeparten uten opphold

utleverer opplysninger og kopier av dokumenter brukt for å identifisere og bekrefte kundens, reelle rettighetshaveres og andres identitet.

Finanstilsynet har avdekket tilfeller hvor foretaket har basert seg på andre foretaks tiltak, herunder depotbanker, kontoførere og samarbeidende verdipapirforetak. Finanstilsynet påpeker at foretak selv må gjøre risikovurderinger og gjennomføre egne tiltak deretter. Tematilsynene avdekket at enkelte foretak heller ikke hadde innhentet dokumentasjonen fra samarbeidspartnerne, eller inngått skriftlige avtaler om dette. Selv om foretaket baserer seg på tiltak gjennomført av tredjepart må foretaket selv registrere og lagre informasjonen, jf. hvvl. §§ 22 og 30.

Organisering

Foretakets øverste ansvarlige for etterlevelse av hvitvaskingsregelverket er foretakets øverste ledelse. Det skal utpekes en person i ledelsen som skal ha et særskilt ansvar for å følge opp rutineene ("hvitvaskingsansvarlig"), jf. hvitvaskingsloven § 8 (5). Det følger av hvvl. § 35 at rapporteringspliktige gjennom internkontroll i virksomheten skal sørge for at hvvl. overholdes. Finanstilsynet har i sin tilsynspraksis akseptert at verdipapirforetak har plassert hvitvaskingsansvaret hos en operativ leder som er involvert i kundeetablering, herunder leder for oppgjørs-/administrasjonsavdeling og daglig leder i mindre foretak. I unntakstilfeller vil små foretak med begrensede ressurser kunne samle kompetansen i andrelinjen forutsatt at foretaket har en dokumentert risikobasert begrunnelse for dette, og forutsatt at andrelinjen ikke kontrollerer eget arbeid.

Dersom en risikovurdering av virksomhetens omfang og art tilsier det, skal rapporteringspliktige utnevne etterlevelsesansvarlig, gjennomføre skikkethetsvurderinger av ansatte og opprette en uavhengig kontroll med at virksomhetens interne rutiner overholdes. Etterlevelsesansvarlig og hvitvaskingsansvarlig kan aldri være samme person. Finanstilsynet uttaler i rundskriv 4/2022 at for foretak med krav til uavhengig kontroll (andrelinjeforsvar/compliance) etter annet regelverk, inngår etterlevelsesansvarlig i andrelinjeforsvaret.

Flere av verdipapirforetakene rapporterte at de hadde utnevnt complianceansvarlig som hvitvaskingsansvarlig. I to av tematilsynene konkluderte Finanstilsynet med at foretaket måtte utnevne en annen enn complianceansvarlig som hvitvaskingsansvarlig. Finanstilsynet vil oppfordre foretak som har denne organiseringen til å vurdere om det foreligger tilstrekkelig risikobasert begrunnelse.

Finanstilsynet understreker at det er forskjell på rollene som hvitvaskingsansvarlig etter hvvl. § 8 (5) og etterlevelsesansvarlig etter hvvl. § 35. Enkelte foretak synes å ha utnevnt complianceansvarlig som hvitvaskingsansvarlig basert på oppgaver som hører til i andrelinjekontrollen. Finanstilsynet vil presisere at hvitvaskingsansvarlig skal være en operativ funksjon i ledelsen eller i førstelinjen mens etterlevelsesansvarlig skal være en uavhengig kontrollfunksjon i andrelinjen.

For de foretak som etter en risikovurdering skal utnevne en etterlevelsesansvarlig etter hvvl. § 35, kan som nevnt ikke etterlevelsesansvarlig og hvitvaskingsansvarlig være samme person. Dette for å unngå risikoene knyttet til at andrelinjen kontrollerer eget arbeid, jf. hvvl. § 8 (5).

Opplæring

Det følger av hvvl. § 36 at rapporteringspliktige skal sikre at ansatte og andre som utfører oppdrag for foretaket, gis opplæring slik at de er kjent med virksomhetens forpliktelser etter hvvl. og i stand til å gjenkjenne forhold som kan indikere hvitvasking og terrorfinansiering. Opplæringen skal gis jevnlig slik at kunnskapen vedlikeholdes og oppdateres.

Finanstilsynet uttaler i rundskriv 4/2022 at hva som er tilstrekkelig vil avhenge av flere forhold, herunder produkter og tjenester som tilbys, størrelse på foretaket og risikoeksponering. Opplæringen må tilpasses den enkelte ansattes ansvar, oppgaver og rolle. Nyansatte skal få tilstrekkelig innføring ved oppstart av arbeidsforholdet. Hvilken oppdatering som er nødvendig utover dette vil bero på rettsutvikling, endrede interne rutiner, endret risikobilde mv. Oppdateringen bør uansett skje med jevne mellomrom for å sikre vedlikehold av kunnskapen. Foretaket skal kunne dokumentere etterlevelse av opplæringsforpliktelsene. Etter Finanstilsynets syn innebærer dette at foretaket bør ha en opplæringsplan e.l., og at det kan dokumentere innhold og gjennomføring.

Mange foretak leverte ingen eller lite dokumentasjon knyttet til hvitvasking og terrorfinansiering på Finanstilsynets forespørsel om opplæringsplan. Finanstilsynets ytterligere undersøkelser av foretakenes dokumentasjon knyttet til opplæring i tematisynene viste gjennomgående svakheter. Dette gjaldt dokumentasjon på både selve gjennomføringen av og innholdet i opplæringen.

Finanstilsynet påpeker at det for å kunne dokumentere etterlevelse er hensiktsmessig å både ha en konkret plan for gjennomføring og oversikt over og dokumentasjon på gjennomførte aktiviteter. Finanstilsynet vil også understreke behovet for å bevisstgjøre ansatte om hvordan de kan gjenkjenne forhold som kan indikere hvitvasking og terrorfinansiering.

Agenter og filialer

Finanstilsynet minner avslutningsvis om foretakenes plikt til å sørge for at foretakenes tiltak knyttet til hvitvasking og terrorfinansiering også gjennomføres i eventuelle tilknyttede agenter og filialer.

For Finanstilsynet

Roy V. Halvorsen
seksjonssjef

Leif Roar Johansen
senior tilsynsrådgiver

Dokumentet er godkjent elektronisk og har derfor ikke håndskrevne signaturer.